

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ**

**ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛ КАО ФАКТОР
УГРОЖАВАЊА МЕЂУНАРОДНЕ БЕЗБЕДНОСТИ**

ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:

**др Зоран Драгишић
Редовни професор**

КАНДИДАТ:

Александра Поповић 329/15

Београд, 2020. године

Садржај:

Увод.....	3
1. Појам и дефинисање организованог криминала.....	4
2. Облици организованог криминала.....	6
2.1 Промет дрога.....	6
2.2 Промет оружја.....	8
2.3 Илегалне миграције.....	8
2.4 Остали облици организованог криминала.....	9
3. Улога полиције и тужилаштва у борби против организованог криминала.....	12
4. Организовани криминал и његов утицај на међународну безбедност.....	17
4.1 Услови који су допринели експанзији организованог криминала.....	19
4.2 Методе у супростављању организованом криминалу.....	21
4.2.1 Класичне методе сузбијања организованог криминала.....	23
4.2.2 Посебне методе сузбијања организованог криминала.....	24
4.2.3 Најзначајнији међународни акти у борби против организованог криминала.....	26
4.3 Последице организованог криминала на међународну безбедност.....	27
Закључак.....	30
Литература.....	31

Увод

Може се рећи да читав свет данас карактерише пораст нових проблема по питањима унутрашње и међународне безбедности. Никада до сада није било толико субјеката безбедности нити технике и новца у служби безбедности и никада до сада свет није био толико угрожен. Криминал као специфична негативна друштвена појава представља унутрашњи неоружани облик угрожавања безбедности. Један од његових најопаснијих видова јесте организовани криминал.

Организовани криминал се може пронаћи у различитим формама и у различитом обиму и интензитету у областима привредне, ванпривредне и друге друштвене делатности. Организовани криминал има изузетну способност да користи повољне услове за своје инфилтрирање у легалне друштвене структуре и да се вешто прилагођава конкретној друштвено-политичкој и економској ситуацији, не само унутар једне земље него и на међународном плану, што знатно отежава проучавање и праћење организованог криминалитета и његових тенденција. Како је организовани криминал нарастајући безбедносни проблем, то је и потреба за стратегијским опредељивањем држава у решавању ових проблема све неопходнија.

Организовани криминал, посебно онај са интернационалним обележјима или представља озбиљан угрожавајући фактор безбедности и стабилности сваког друштва, па самим тим је и озбиљна претња безбедности на националном и међународном нивоу. Зато је врло значајно одредити најважније криминогене факторе који поспешују организовану криминалну делатност. У раду су представљени одређени аспекти проблема организованог криминала, као једна од најозбиљнијих савремених претњи националној и међународној безбедности. Дата су и општа разматрања о појму организованог криминала и облицима у којима се може срести. Посебно се истичу фактори који могу различито утицати на његово испољавање и његов утицај на међународну безбедност. Када је реч о угрожавању међународне безбедности, евидентни су деструктивни ефекти по све сфере друштвеног и државног живота, на најважније друштвене вредности и добра: демократију, владавину права, демократске институције и тржишну економију. Организовани криминал представља не само веома озбиљан, већ и недовољно видљив и непотпуно истражен друштвени феномен.

1. Појам и дефинисање организованог криминала

Иако се организованом криминалу тек од деведесетих година прошлог века приступа као једном од највећих проблема међународне заједнице као целине, могло би се рећи да је историја деловања организованих криминалних група поприлично дуга, и да датира из античког доба. Још у том периоду, познати антички филозофи Аристотел и Платон бавили су се изучавањем криминала и криминалног понашања.

Организовани криминал као друштвени феномен и сигурносни проблем, данас представља једну од најсложенијих претњи за економску и социјалну стабилност и сигурност држава, а слободно можемо констатовати и за читаву међународну заједницу. Многоструки облици испољавања и све већа присутност и инфилтрација у разним областима, коришћењем евидентних неповољних кретања у друштвено-политичкој и економској сфери, те у другим подручјима, узрокује различита изворишта несигурности у једном друштву. Његова нарастајућа интернационализација доводи до озбиљних импликација у међусобној сарадњи држава. Наиме, досадашње активности упућују на дугогодишње заостајање у стварању правног и сигурносног оквира за конкретно оперативно и системско поступање одговарајућих снага које су задужене за превенцију и репресију овог вида криминалитета. Осим тога, многоструки услови и погодности за развој организованог криминала на националном и интернационалном плану, са разарајућим последицама у области сигурности, отежава интердисциплинирани и ефикасан приступ, те правовремену реакцију свих домаћих и међународних институција, применом адекватних и разноврсних мера с циљем спречавања и отклањања узрока који погодују његовом офанзивнијем испољавању.

Организовани криминал подразумева постојање криминалне организације која има више од два члана, с циљем трајнијег вршења кривичних дела ради остваривања имовинске користи и одговарајућег утицаја, с тим што таква криминална организација с циљем свог опстанка мора да користи насиље или нека друга средства застршивања или да успостави одговарајућу спрегу са државним, политичким, економским и финансијским субјектима, било корупцијом, уценом, изнудом било неким другим начином (Бошковић, 2003).

Организовани криминал спада у ред најозбиљнијих и најдеструктивнијих постхладноратовских транснационалних невојних претњи безбедности појединаца, група, држава и међународне заједнице. Најчешће се третирају као облици тзв. тешког

(имовинског, насилничког, економско-финансијског, односно политичког, па и еколошког и високотехнолошког) криминала. У том погледу је евидентно једногласно усаглашавање, односно консензус, свих модерних демократских држава, међународних организација, научно-образовних и истраживачких институција, струковних и невладиних организација. Такве ставове ови субјекти потврдили су бројним актима и документима правног и доктринарно-стратегијског, националног и међународног значаја. У прилог томе евидентни су и све већи напори држава у супротстављању организованом криминалу, пре свега на пољу њихове превенције и сузбијања, као и заштите, помоћи и подршке жртвама (Мијалковић, 2009).

Професор Милан Шкулић истиче да организовани криминалитет представља скуп две врсте кривичних дела:

1. *кривично дело самог организовања криминалног удружења* (криминалне организације) – у нашем праву је то кривично дело удруживања ради вршења кривичних дела и

2. *скуп кривичних дела које чине припадници организованог криминалног удружења* (чланови криминалне организације), која се заснивају на циљевима ради чијег је остварења удружење основано и због чега оно и даље постоји, те настоји да у дужем периоду обезбеди своју егзистенцију, тј. та кривична дела директно или индиректно произилазе из тих циљева криминалне организације (Игњатовић, Шкулић, 2012).

Једна од најзначајнијих дефиниција говори да „организовани криминал представља добро организовану криминалну организацију, са строгом хијерархијом, дисциплином, одговорношћу, лојалношћу и поделом задатака, чији је циљ остваривање што већег профита и легализација незаконито стечене имовине, захваљујући постигнутом степену друштвеног угледа, било на основу продора у структуре власти или успостављених веза са органима власти, државним органима, легалним пословним привредним субјектима и утицајним политичким партијама и странкама“ (Бошковић, 1996).

2. Облици организованог криминала

У оквиру многих видова организованог криминала бројни су облици који су најчешће повезани, испреплетани и у међусобној директној или индиректној узрочно-последичној вези. Тако се дешава да се приликом кријумчарења украдних аутомобила кријумчаре и у њима сакрива оружје, опојне дроге и нуклеарне материје. Видови и облици организованог криминала су разноврсни и они се развијају, мењају, прилагођавају новим, савременим друштвеним односима. Овде се не сме заборавити да организовани криминалитет представља вид имовинског – класичног криминалитета у смислу крајњег циља постојања и деловања организованих криминалних група, а то је противоравно стицање профита. Он је идеолошког карактера и искључује постојање било каквог политичког или националистичког деловања (Шкулић, 2003).

Посебно је велика угроженост економских система земаља од транснационалног организованог криминала. Земље трпе извесне штете услед илегалних економских активности организованих криминалних група, које се огледају кроз смањење прилива новчаних средстава у буџет земље преко наплате широког спектра пореза. Поред тога још опаснији облици угрожавања безбедности економских система земаља могу се уочити у процесу транзиције (Стајић, 2015).

2.1 Промет дрога

Као један од значајних фактора угрожавања међународне безбедности, истиче се илегални промет дрога као облик организованог криминалитета.

Илегални промет и трговина опојним дрогама је једна од најприсутнијих облика испољавања организованог криминала, који носиоцима ових незаконих делатности доноси изузетно велике зараде. Стога се апсолутно не може проценити вредност трговине дрогом на глобалном плану. Према неким проценама она се креће одмах иза глобалне трговине нафтом. Оно што је са сигурносног аспекта важно казати, јесте чињеница о његовој географској распрострањености и ширењу производног асортимана (хероин, кокаин). Полазећи од тога, веома је тешко доћи до релевантних елемената који би послужили као прецизан супстрат у изради сигурносних процена и процена угрожености, јер, у питању су веома затворене криминалне организације са беспрекорном дисциплином, који годишње премашују петсто милијарди, па чак и

билијарду америчких долара. У питању је 8% укупне светске трговине. Остварена добит доноси и финансијску моћ која путевима прања новца представља дестабилизирајући фактор, како за државно тако и за међународно финансијско тржиште.

Такозвана Балканска рута за промет наркотика стартује из земаља Средњег истока и завршава се у Европи. Главни транзитни центар осовине је Истанбул, одакле се преко Грчке, Бугарске или Албаније дрога преноси у западну Европу (Стајић, 2015).

Алармантне размере наркоманије и његова злоупотреба, посебно међу млађим генерацијама, доводи до веома негативних трендова у развоју и одржавању потребне сигурности друштва. Тако да се међународним организованим криминалом у чијем су средишту производња, илегални промет и трговина разним врстама опојних дрога, узрокује дестабилизација развојних перспектива у појединим подручјима. Такав притисак је и одраз унутар хијерархијске структуре која је успостављена на територијалном принципу, које имају детаљно разрађена унутрашња правила понашања, са веома испољеном сигурносном компонентом и обученим и опремљеним снагама са најмодернијим наоружањем и осталим техничким средствима, са посредничким везама широм света. У последњем периоду су евидентни трендови појачаног присуства трговине опојним дрогама, тако да се више не може говорити о напред наведеним износима, него о много већем профиту. Незаконита добит од илегалне трговине дрогама се преусмерава у канале прања новца, што, с обзиром на огромне износе узрокује наглашене тешкоће у раду легалних финансијских, банкарских и осталих институција, које још увек нису успоставиле ефикасне механизме на сузбијању тог вида криминалитета. Појачано присуство и проширени асортиман је, поред осталог, и резултат увлачења појединих владиних представника, банкара, полицијских и других службеника у теже облике корупције, који својим држањем омогућују активност транснационалних криминалних организација, пошто су добијене награде за пасивно држање много веће у односу на средства која добијају на легалан начин. Међусобна увезаност поменутих организација, њихов тренд ширења на глобалном плану, полако прерастају у моћне корпорације са све наглашенијом интернационализацијом производње и неовлашћеног промета и трговине опојним дрогама. Оне веома суптилно користе све дубоке структуралне кризе на националном и интернационалном плану, недоследност законских прописа, неефикасну организацију

и рад полицијских, правосудних и осталих чинилаца система. То је посебно изражено у државама које се налазе на ниској лествици привредног и економског развоја.

2.2 Промет оружја

Илегална трговина оружјем, као и дрогом, веома је распрострањен и уносан посао, али и веома опасан за безбедност света. Период после хладног рата и крај конфортације између Истока и Запада пореметио је светску равнотежу сила, доводећи до настанка великог броја малих ратова, често са сасвим неконтролисаним динамиком. Мали локални ратови, било да имају националну димензију, било да су производ унутрашњих мањинских спорова или пак да се подводе под назив „ослободилачки ратови“ стварају нову слику наше планете. У већини поменутих притисака и оружаних сукоба користи се оружје које се набавља из мреже илегалног промета оружја. Лакоћа којом се обавља илегална трговина оружјем збрињава јер непосредно подстиче повећање криминала и вођење локалних ратова (Стајић, 2015).

2.3 Илегалне миграције

Велике миграције становништва, те илегалне миграције у друге државе у знатној мери утичу на сигурност и представљају наглашени проблем. Осим тога, и други пратећи проблеми илегалних имиграната и њихов неконтролисан притисак, ставило је многе државе у велике сигурносне изазове и искушења. Подаци указују на велике миграције становништва из неразвијених у развијене земље. Уколико пак процес не тече планираном динамиком, имигранти се заустављају на пола пута, што и за њих представља велику неизвесност и опасност. Често њихова крајња дестинација не буду жељене државе, него сиромашније земље из које су кренули с циљем решења својих егзистенцијалних проблема. Како немају основних средстава за животну егзистенцију–преживљавање, нарочито су жене присиљене на проституцију, што ствара додатне проблеме за органе и службе сигурности. Они који успевају да се пребаце до замишљене дестинације, претежно остају дужни већи износ новчаних средстава. Таква лица су принуђена да се укључују у ланац криминалних активности, на дужи период, јер једино на такав начин могу вратити посуђени новац носиоцима криминалних организација. Наглашена тенденција раста овог вида криминалитета и

његова територијалност и распрострањеност, узроковала је велику забринутост држава које су интересантне за крајњу дестинацију, као и оних које служе као транзитно подручје према замишљеним одредиштима. Међутим, међународно кријумчарење лица не може се одвијати без изразите организованости, професионалности, специјализованости криминалних организација. Поменуте карактеристике налажу много конзистентнији и оперативно-ефикаснији приступ органа и институција које су задужене за детекцију појавних облика, обима и аналогно томе ефикасно предузимање свих потребних мера и активности на бескомпромисном пресецању канала илегалних прелазака државних граница. С тим циљем неопходно је наћи најпогодније поуздане и прецизне методе, снаге и средства на супротстављању тој девијантној и по свако друштво опасној појави. Зато се може извући релевантан закључак који упућује на то да илегална миграција становништва не представља сигурносни проблем само оних држава које су крајње дестинације покушаја преласка и останка. То је данас јако важан глобални проблем, који захтева планску, континуирану међународну сарадњу на спречавању и сузбијању илегалних миграција, односно канала кријумчарења људима.

Зато се овај вид криминалитета треба садржајно анализирати и пратити са међународног аспекта, пошто његова присутност и евидентан раст у условима политичке, економске и социјалне нестабилности и сиромаштва, може у перспективи узроковати не само сигурносне него и много веће друге последице.

Проблем који је настао због великог прилива азиланата у Европу изузетно погађа многе земље. Једно време стављен је под контролу – мада не потпуну – током двадесетих година 20. века овај проблем је постао изузетно озбиљан због велоког прилива лажних азиланата. Такође паралелно са појавом лажних азиланата, примећено је и повећање криминалитета. Као резултат илегалног уласка емиграната забележено је повећање ксенофобије и расизма, као и јачање покрета крајње деснице у земљама ЕУ (Стајић, 2015).

2.4 Остали облици организованог криминала

Јачањем економске моћи и покривањем одређених области и територија, криминалне организације све више улазе у подручје примене разних облика насиља и *корупције*, с основним циљем да се не стварају препреке у легализацији незаконито стеченог профита. Уједно то је најефикаснији начин блокирања и елиминисања свих

настојања званичних репресивних органа за уочавањем незаконитости у одређеним пословним односима. Очигледно је, да на растућу екомонску и политичку моћ носилаца организованог криминала, у знатној мери утиче њихова комуникација, или прецизније, заштићена спрега коју имају са појединцима из разних институција, при чему је *корупција* то кључно везивно ткиво и основно средство које прати развој организованог криминала. Једном остварена таква симбиоза се више не може прекинути, с обзиром на то да би откривање спреге значило компромитацију за наведене представнике, а на другој страни алармирало органе и службе сигурности, те остале институције за предузимање свих законом расположивих мера на супротстављању организованом криминалу. Према томе, сва различита дефиницијска одређења овог друштвеног сигурносног проблема, те у законодавствима и криминалистичкој литератури многобројних држава, не треба да буду препрека у осмишљавању једне оптималне стратегије, која ће омогућити сигурносним и заштитним механизмима ефикасније отклањање узрока који погодују извршењу дела организованог криминала. Корупција се јављала са развојем сваког друштва, манифестирајући се у различитим облицима, све до оних форми које су узроковале такво оквирно понашање доводећи до институционалних политичких, социјалних, а тиме и сигурносних импликација. Степен њене присутности у једном друштву је одраз политичко-сигурносног и правног стања у којем се држава налази.

Организовани криминалитет корумпирањем успоставља и одржава везе са утицајним појединцима у политичким структурама, државним органима и другим областима друштва. На наведени начин, организовани криминалитет продире до центра политичке, привредне и финансијске моћи и шефовима организованих криминалних удружења омогућава стицање моћи и даје „виши“ друштвени статус. Тако омогућавају позицију са које могу да врше утицај на политичке и државне органе (полицију, правосуђе, царину и друге) те обезбеђују несметано вршење нелегалних активности криминалне организације.

Највећа претња постоји ако су запослени у судству и полицији склони подмићивању и злоупотреби службених овлашћења. У случајевима када су судије склоне подмићивању, постоји опасност за читав правни поредак. Није редак случај да у судском процесу боље прође онај који више плати, јер судија тумачи закон како налаже моћ новца, под претњом отказа, унапређења, или неке друге услуге. Уколико је

судија постављен по партијској линији, дешаваће се да не суди по закону, већ по налогу својих политичких ментора (Теофиловић, Јелачић, 2006).

У оквиру овог дела треба укратко споменути и *проституцију* која са сигурносног становишта представља проблем друштва, с обзиром на њену све већу организованост, која поред назначених девијантних понашања може узроковати или утицати на друге видове нарушавања опште сигурносне климе. Носиоци криминалних организација који су укључени и у овај вид незаконитости, све више се баве белим робљем, тј. дјевојкама и женама. Мада овај облик криминалитета нема друштвену опасност као друге врсте инкриминација о којима смо већ говорили, нити може бити такав дестабилизирајући фактор у развоју једног друштва, ипак он остаје сигурносни ризик због веома широких могућности за укључивање лица која се баве проституцијом у вршењу тешких кривичних дела. Евидентна је веза између криминала и проституције која се испољава у разним подручјима.

Трговина људима као још један од опаснијих облика угрожавања међународне безбедности, састоји се у довођењу људских бића у ропски статус који подразумева власништво над њима. Овакве делатности, које су биле карактеристичне за Стари и Средњи век, задржале су се и у неким деловима света и до 20.века, због чега су у окриљу Друштва народа усвојене Међународна конвенција о сузбијању трговине белим робљем (1910.), Међународна конвенција о сузбијању трговине женама и децом (1921.), Конвенција о ропству (1926.), године 1933. Међународна конвенција о сузбијању трговине пунолетним женама и низ других међународних аката.

Организација из криминалог подземља су виделе могућност добре зараде и разрадиле мрежу сарадника који се ангажују на истом задатку: пребацити оне који добро плате у неку земљу. То је *кријумчарење људи* и оно се обавља коришћењем најразличитијих превозних средстава и техника. Ову илегалну активност не треба мешати са трговином људима. Балканске државе суочили су се са трговином људи у значајнијем обиму почетком деведесетих година 20. века. Када се говори о нашој земљи она је у бројним међународним документима означена само као држава транзиције (Игњатовић, 2015).

Прање новца је процес који се одвија по фазама које су познате као полагање, покривање и интеграција. Полагање (пласман) означава размену нелегално стеченог новца у неки облик који је лако преносив и који не изазива сумњу, а онда његово пуштање у токове финансијског система. Покривање, односно позакоњење, састоји се

у кретању тих средстава, често помешаних са средствима чије је порекло легално, кроз светски систем финансија, у покушају да се сакрију њихови прави извори. Интеграција (уградња) јесте процес при којем се та покривена средства поново уводе у главне економске токове, где се могу слободно трошити и улагати (Бошковић, 2005).

Компјутерски криминалитет, као вид организованог криминалитета, појавио се са развојем компјутерске технике и рачунарских мрежа. Реч је о криминалној активности коју одликује низ специфичности у односу на друге врсте криминалних деловања: велика динамичност, стално ширење на нове области, тежина последица (имовинског, али и нематеријалног карактера), велика тамна бројка, отежано откривање и доказивање, специфичан профил учиниоца, велике могућности за прикривање извршених кривичних дела, а све је узроковано амбијентом у којем се ова кривична дела врше.

Једна од карактеристика компјутерског криминалитета јесте стабилност ризика, с обзиром да се једном изграђен модус може веома дуго користити, са потпуно истим, ниским ризиком откривања (Матијашевић, Игњатијевић, 2014).

Када се компјутерски криминалитет посматра као вид организованог криминалитета, онда је реч о производу организованих, професионалних и по правилу строго специјализованих група лица. Ово су, с једне стране „традиционалне“ групе организованог криминала које су се усавршиле и осавремениле применом савремених информационо-комуникационих технологија. Са друге стране, постоје и посебне организоване сајбер групе- тзв. сајбер мафија, која има своја правила и другачији начин понашања од конвенционалне мафије (њене активности су знатно олакшане услед специфичности окружења у којем делују и оружја које користе).

Као типичне делатности организованог насилничког криминалитета јављају се и рекет, облици тешких убистава, отмица, принуда, изнуда, уцена, зеленаштво и разбојништво.

3. Улога полиције и тужилаштва у борби против организованог криминала

Нова улога полиције у супротстављању свим облицима криминала, а водећи рачуна о властитој сигурности, намеће потребу научног прилажења проблемима, сталну модернизацију, техничко опремање, усавршавање, непрекидно образовање, с јасном намером да полиција постане стварно прогресивна и високо цењена заштитна

снага унутар сваког друштва. Тај процес односно организационо-функционално прилагођавање на опшеприхваћеним демократским принципима имплицира: – развој полицијских структура као организација са стабилном, јединственом кооперативном унутрашњом организацијском структуром, са јасно прецизираним функцијама, које ће као извршни легитимни органи државе своје активности проводити у складу са демократским вредностима друштва. Значи флексибилно, али у коначном исходу доследно спровођење закона, којим ће се осигурати слободан демократски простор и у којем ће се одвијати потребне политичке и друге активности, одржавати фундаментални принцип правне државе и цивилног друштва, с посебним акцентом на заштиту основних права и слобода грађана, – полицијске структуре са таквим системом руковођења којим ће се реализовати стратегијско-оперативне активности ради остварења конкретних циљева, који служе као водилја са јасном визијом демократског поступања полицијских снага у будућности.

Полицијске снаге према политици требају одржавати такву неутралност која ће им омогућити да као легитимни органи влада у оквиру законских овлашћења приликом свог конкретног деловања, а нарочито у сложеним и конфликтним ситуацијама покажу своју спремност и одлучност да су оне „странке“ провођења основних закона који вреде за све грађане. Свако коришћење полицијских снага од стране политике у оним приликама где је првенствено потребно политичко решење сматра се злоупотребом коришћења полиције – понашање полиције које се треба заснивати на уверењу да је њихова основна брига заштита, а не спречавање људских слобода, јер свако незнање, нестручност, недостатак деонтолошке димезије, достојанства и слично оставља један од најдубљих трагова у полицијској служби, – развијање партнерства између полиције и локалних колективитета у сузбијању и превенцији криминалитета и одржавању јавног реда и мира, треба све више да прераста у функцију служења, које уједно представља једно од темељних начела демократске полиције будућности.

На оперативно-стручној, професионалној и образовној равни, посебно истичемо: полицијске снаге које ће ауторитативно и ефикасно реаговати у сложеним сигурносним приликама, те на системски начин вршити идентификацију проблема, када до изражаја треба да дођу иницијатива, законитост, способност, креативност, одговорност, унапређење стручно-оперативне дисциплине која имплицира одговорно, тачно, брзо и прецизно извршавање задатака који проистичу било из глобалног плана, конкретне оперативне акције или конкретног предмета, као саставног дела плана

оперативног истраживања, квалитетне оперативно-аналитичке процене, као и оперативно истраживање сигурносних појава и догађаја, савремене методе и технике, да се на темељу истраживања свих жаришта девијантног понашања обликује добро осмишљена, ефикасна, правилно постављена и усмерена, професионална, законита, са избором метода и средстава, временски и просторно одређена полицијска стратегија, чијом ће се имплементацијом одржати повољно стање сигурности.

Да би се реализовале криминалистичке истраге у којима су предмет доказивања кривична дела злоупотребе опојних дрога извршена од стране транснационалних организованих криминалних група неопходна је међународна оперативно-полицијска сарадња држава. Међународна полицијска сарадња или међународни полицијски односи представљају сарадњу између држава и њихових полицијских органа у функцији очувања међународног јавног поретка, реда, мира и заједничке сарадње у борби против криминалитета (Никач, 2015).

Полицијско искуство је показало да уколико се занемаре краткорочне, средњорочне и дугорочне планске потребе за кадровима у полицији, на темељу чега би се градила пројекција образовања, припрема и едукација за руковођење, може поред осталог, довести до дисфункције и дезорганизације, односно једне врсте тихе „патологије полицијског система“. Посматрајући полицијске структуре никада као у овим транзицијским временима, а тиме и реформским кретањима унутар полиције, потреба за образовањем полиције и кадрова за руковођење није била императивнија. Према томе, образовање у полицији на свим нивоима мора имати такву матрицу свестране употребе у конкретној делатности полицијских снага, да се знање и способности показује као њихов инструмент у различитим сегментима обављања сигурносних задатака. За полицијске структуре вреди исто што и за друштво у целини, да су способне и у условима сложених сигурносних проблема обликовати своју филозофију будућности, сагласно преображајима у друштву. Кључни фактор таквог понашања јесте недостатак кадрова образованих и припремљених за иновативно руковођење. Ради тога је потребно да се у континуитету функционирања полицијских организација обезбеђује таква ситуација која ће припадницима полиције омогућити да искажу своју иновацијску снагу младости и стручности и тако и учини креативним личности, спремне и способне да се суоче са свим сигурносним изазовима који са собом доноси савремени научни и технолошки развој. Велика је злоупотреба технолошког развоја од стране транснационалних криминалних организација, посебно

на подручју коришћења најсавременијих технологија за тајно договарање и припремање тешких кривичних дела са осавремењавањем модус операнди и истовремено заједничко планирање на највећим даљинама, а да притом не остављају ни најмање трагове. Такав третман често подразумева употребу специјалних техника истраге, примену посебних и неконвенционалних овлашћења тужиоца и полиције, суђења пред специјалним судовима или специјалним одељењима класичних судова, примену строжијег система санкција (Фатић, 2005).

Према томе, примена технике и најсавременијих метода у сузбијању девијација данас је неопходнија него икада раније, пошто су технолошка достигнућа веома моћна средства у рукама криминалних организација. Међутим, увек се мора имати у виду да све видове едукације и стручно-оперативних сазнања и метода које полиција настоји прилагодити потребама у супротстављању вишедимензионалним облицима криминала, коришћењем потребних техничких средстава, са изузетном упорношћу прате криминалне групације с намером откривања слабих тачака и, аналогно томе, планирају вршење кривичних дела. Исто тако, од посебне важности је и социјални статус полиције, односно њихов материјални положај, који и те како може утицати на укупан процес организационо-функционалног прилагођавања. Нема сумње да се пред свим полицијским структурама постављају изузетно сложени задаци, односно који су то облици и модалитети сигурносне заштите полицијских структура у савременим условима, или прецизније, како постићи и одржати повољно стање сигурности уз поштовање свих међународних стандарда о људским правима и слободама и како у том процесу обезбедити адекватну сигурност полиције од разних облика угрожености и других притисака (Бошковић, 2003).

Формирање посебних јединица има за циљ већи степен специјализације свих учесника поступка (полиције, тужилаштва и суда), што је и оправдано, с обзиром на карактеристике и специфичности организованог криминала на које смо указали. Стога је пропуст законодавца што осим формалних услова не предвиђа посебне критеријуме у погледу стручности лица која се постављају односно упућују у специјално тужилаштво и службу за сузбијање организованог криминала. Јавни тужилац може прибављати податке о имовини, финансијском стању и трансакцијама лица за које постоји сумња да могу послужити као доказ о кривичном делу или имовини прибављеној кривичним делом. Надлежни државни органи, банкарске и друге финансијске организације су дужни да поступе по његовом захтеву. Јавни тужилац

може наложити да надлежни орган или организација привремено обустави исплату, односно издавање сумњивог новца, вредносних папира или предмета. Ово овлашћење јавног тужиоца је у складу са Конвенцијом о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом (Фатић, Бановић, 2011).

У циљу ефикасног супростављања организованом криминалитету Законик о кривичном поступку, Специјално тужилаштво и Службу за сузбијање организованог криминала став 4 овога члана предвиђа да министар, надлежан за унутрашње послове може одредити да у спречавању и откривању кривичног дела тероризма учествује организациона јединица Министарства унутрашње послове – Жандармерија. Иако тероризам не спада у кривична дела организованог криминала, ово законско решење има своје оправдање, с обзиром да кривична дела тероризма по правилу врше организоване терористичке групе или терористичке организације.

Закон даље предвиђа да су сви државни органи и организације дужни да на захтев службе или специјалног тужиоца учине следеће:

- без одлагања омогуће употребу сваког техничког средства којим располажу;
- обезбеде благовремено одазивање сваког свог припадника, односно запосленог, укључујући и старешине органа или организације, ради давања обавештења и саслушања у својству осумњиченог или сведока;
- без одлагања предају служби сваки писмени или други доказ који поседују или да на други начин саопште информације које могу да помогну у расветљавању кривичних дела организованог криминала.

У односу на ово законско решење стоји примедба, као и код члана 6 овог Закона, да законодавац предвиђа да државни органи и организације могу предузети неку од наведених радњи само на захтев службе или специјалног тужиоца, али не и по сопственој иницијативи или по службеној дужности.

За поступање у предметима кривичних дела организованог криминала надлежан је Окружни суд у Београду као првостепени када је у питању територија Републике Србије, а за одлучивање у другом степену надлежан је Апелациони суд у Београду (члан 12). У Окружном суду у Београду образује се Посебно одељење за поступање у предметима организованог криминала, што јасно говори да се законодавац определио, поред тужилачке, и за посебну судску специјализацију у кривичним предметима организованог криминала. Радом Посебног одељења Окружног суда руководи председник Посебног одељења Окружног суда, којег поставља председник Окружног

суда у Београду из редова судија распоређених на рад у Посебном одељењу Окружног суда. Судије у Посебно одељење распоређује председник Окружног суда у Београду на време од две године из редова судија тог суда или судија других судова упућених на рад у тај суд, уз њихову сагласност. Рад Посебног одељења ближе уређује Тужилаштво за организовани криминал, на које се примењују одредбе Закона о јавном тужилаштву. Радом овог тужилаштва руководи тужилац за организовани криминал, а приликом предлагања кандидата за ту функцију, односно приликом избора заменика овог тужиоца, предност имају кандидати који поседују посебна стручна знања и искуство из области борбе против организованог криминала и корупције (Фатић, Бановић, 2011).

4. Организовани криминал и његов утицај на међународну безбедност

Савремени организовани криминал све више поприма међународне димензије, чиме стиче способност да и споља утиче на безбедност и стабилност државе. Организовани криминал инфилтриран је у готово све сфере друштвеног и државног живота, па је реално очекивати „развој нових крими бизниса” (Ђукић, 2013).

Транснационални организовани криминал, мафија, корупција и тероризам су изрази који се све чешће, ако не и редовно, чују у стручним и јавним расправама, политичким дебатама, свим видовима медија, па и међу грађанима, и сви они заједно указују на опасност и тежину овог облика криминала који разара економску, моралну и политичку моћ државе и друштва, а да при том нико не даје конкретан одговор на питање шта је то уопште организовани криминал, који су његови узроци и, у складу са тим, које мере предузети у циљу ефикасног сузбијања организованог криминала.

Организоване криминалне групе су постале учесници међународних односа без суверенитета. При томе треба указати на велику економску моћ транснационалног организованог криминалитета, која се акумулира различитим илегалним активностима и разрађеном методологијом непосредног утицаја, не само на носиоце политичке власти у држави, већ и на друге међународне политичке актере. За рад криминалних група карактеристична је чврста организованост и хијерархијска структура. Односи у оквиру организације одвијају се уз строгу дисциплину, послушност и личну лојалност, која долази до изражаја утолико више што је криминална група чвршће организована и јаче интегрисана.

Центар за међународну превенцију криминалитета Уједињених нација израдио је пројекат који је омогућио формирање базе података о организованим криминалним групама, као и компаративног методолошког оквира за проучавање организованог криминалитета у међународним оквирима. На основу прикупљених података у базама података могу се идентификовати следећи модели структуре криминалних организација:

а) стандардна хијерархија - карактерише је један вођа и релативно јасно дефинисана хијерархија и подела рада, односно задатака,

б) регионална хијерархија - модел организованих криминалних група са релативно стриктним линијама командовања из једног центра где постоји одређен степен аутономије регионалних организација које су под контролом групе, при чему је степен интерне дисциплине изузетно висок,

в) групна хијерархија - удружење неколико организованих криминалних група на чијем се челу налази управљачко или надзорно тело,

г) језгровита хијерархија - чини је ограничен број људи који образују једну релативну чврсту и структурирану групу за спровођење криминалних активности и

д) криминална мрежа - активности кључних појединаца који се ангажују у нелегалним активностима склапањем често променљивих савеза. Такви појединци не морају себе да сматрају припадницима криминалне групе, нити да их људи са стране сматрају криминалном групом (Бошковић, 2014).

Основна сврха организованог криминалног деловања јесте максимизирање профита предузимањем илегалних активности, специјализација деловања чланова организоване криминалне групе, увећање економског потенцијала и деловање на различите носиоце политичке власти у држави како би „купили“ неформални имунитет и на тај начин смањили ризик од кривичноправног прогона тј. процесуирања чланова организованих криминалних група.

Данас постоје многобројне међународне институције, владине и невладине, које перманентно прате стање и кретање међународног криминалитета, сачињавајући о томе годишње извештаје. Међутим, и даље постоје проблеми који успоравају међудржавну и међународну сарадњу, на тај начин чинећи је мање флексибилнијом и ефикаснијом. Међу тим проблемима се истичу следећи: недостатак споразума о сарадњи између држава, државна бирократија, сложене процедуре, спорост органа.

Када су у питању илегалне активности повезане са злоупотребом опојних дрога, треба нагласити да организоване криминалне групе користе различите начине, методе и средстава како би смањили ризик од откривања, од кријумчарења до крајње продаје.

4.1 Услови који су допринели експанзији организованог криминала

Криминална организација је резултат процеса или активности организовања које реализују вође криминалних организација. Она је такође и систем који представља средство остваривање крајњег циља - противправно стицање имовинске користи (профита). Организовање структуре криминалне организације зависи од следећих фактора:

- а) организационо окружење,
- б) величина организације и
- в) организациона култура.

Чињеница је да ни једна криминална организација није самодоволна, нити је затворена и изолована групација људи. Између криминалних организација и окружења успостављају се интеракцијски односи и међусобни утицаји.

Висок степен друштвене опасности, висока тамна бројка, изузетно профитабилна криминална делатност, организовано деловање, принуђеност на сарадњу и процес глобализације доприносе настајању транснационалног организованог криминалитета.

Општи процес глобализације допринео је јачању веза различитих организованих криминалних организација, које су раније деловале искључиво на територији једне државе, чиме се на тај начин убрзао процес функционалне или структуралне интеграције ових негативних неформалних друштвених група. Управо ова интеграција условила је различите облике сарадње држава како би заштитиле своје виталне вредности и интересе, спречиле тренд раста и развоја транснационалног организованог криминалитета и омогућиле његово ефикасно сузбијање.

Резултат немоћи државних органа у супротстављању организованом криминалитету може довести до периода интензивних социјалних нестабилности, оружаних сукоба, револуција, економске и политичке нестабилности, неповољне геополитичке климе, различитих војних, економских и политичких притисака. У

оваквом амбијенту, пролиферација организованог криминалитета је логична и секвенцијална последица. Што је држава неорганизованија, утолико је организовани криминалитет организованији (Абазовић, 2012).

Процес глобализације, поред свих напора да донесе добро човечанству, непланирано је допринео и развоју негативних друштвених појава. Са друге стране, и те негативне друштвене појаве представљају додатни мотив ка већој интегрисаности друштва у заједничкој борби, што принудно доприноси даљем јачању веза и сарадње различитих делова света (Смајић, 2014).

Општи процес глобализације допринео је јачању веза различитих организованих криминалних организација, које су раније деловале искључиво на територији једне државе, чиме се на тај начин убрзао процес функционалне или структуралне интеграције ових негативних неформалних друштвених група. Управо ова интеграција условила је различите облике сарадње држава како би заштитиле своје виталне вредности и интересе, спречиле тренд раста и развоја транснационалног организованог криминалитета и омогућиле његово ефикасно сузбијање. Постоје различита мишљења када је у питању утицај глобализације на међународни мир и безбедност. Глобалисти који су оптимисти држе да глобализација и све већа економска зависност и интеграција чине свет безбеднијим местом за живот. Са друге стране налазе се они аутори који сматрају да је глобализација унела револуцију у међународну безбедност али не у позитивном већ у негативном смислу (Ејдус, 2012).

У последње две деценије, неолиберална глобализација је допринела великом порасту, између осталог, транснационалног организованог наркокриминалитета јер је дошло до укидања економских и политичких баријера не само у Европи, већ и у читавом свету, што је довело до трговинске либерализације чији је типичан пример Европска унија. Управо је ова трговинска либерализација условила и олакшано кријумчарење опојних дрога јер је смањена контрола флукуације саобраћаја, роба и људи. Трговинска либерализација је у великој мери допринела увећању већ постојећих нарко тржишта на богатом Западу.

Начин на који настају такве организоване криминалне групе у таквом амбијенту има вишеструке и далекосежне последице. Тако се, уз процес глобализације, криминалне групе међусобно повезују и остварују различите криминалне активности са осталим, већ постојећим или новоформираним организованим криминалним групама у региону или у свету. Узимајући у обзир брзу способност прилагођавања,

организовани криминалитет се брзо прилагодио новонасталим приликама и ситуацијама, те се скоро неприметно трансформисао од класичног-традиционалног националног ка савременом транснационалном организованом криминалитету. Организоване криминалне групе су тако постале актери међународних односа без суверенитета. При томе треба указати на велику економску моћ транснационалног организованог криминалитета, која се акумулира различитим илегалним активностима и разрађеном методологијом непосредног утицаја, не само на носиоце политичке власти у држави, већ и на друге међународне политичке актере.

4.2 Методе у супростављању организованом криминалу

Поред доношења прописа који садрже нове редње и мере које се примењују кроз криминалистичке методе, у многим земљама оснивају се и нови специјализовани органи за борбу против организованог криминалитета, а нарочито оних делатности које се односе на: кријумчарење дрогом, оружјем, муницијом, недозвољену трговину женама, децом и људским органима, тероризам, корупцију, прање новца, трговину радиоактивним и другим опасним материјама као и на информационе системе (разни облици компјутерског криминалитета). Свака држава мора да сагледа узроке и облике организованог криминалитета и интензитет угрожености и да донесе такве прописе који ће омогућити примену савремених метода заснованих на научним и техничким достигнућима, уз вођење рачуна да се не повреде основна људска права и слободе. Начин на који треба водити супротстављање организованом криминалитету укључује планско и организовано припремање, уз примену начела брзине и оперативности, јер ако успе да заузме позиције у политичким и економским сферама, онда је много теже његово откривање, обезбеђење доказа и разјашњавање успостављених криминалних веза. Успешне борбе против организованог криминалитета нема без политичке воље државе, тј. политичког консензуса у циљу сузбијања свих видова организованог криминалитета без изузетака, без заштићених и недодирљивих.

Динамичност и адекватност прописа морају да буду у складу са развојем и испољеним облицима и степеном друштвене опасности организованог криминалитета. Према томе је неопходно извршити измене постојећих законских прописа и доношење нових прописа који ће обухватити такве радње и мере које су у пракси применљиве и које кроз примену адекватних криминалистичких метода доприносе откривању,

разјашњавању и доказивању кривичних дела организованог криминалитета. У супротном, превазиђени и застарели методи нису применљиви у сузбијању организованог криминалитета на садашњем степену његовог развоја, па самим тим и не могу дати задовољавајуће резултате, већ напротив, омогућиће организованом криминалитету да све више продире и заузима позиције у политичким и економским структурама чиме и обезбеђује сопствену заштиту. Сходно томе, спречавање, откривање и доказивање кривичних дела организованог криминалитета не може да буде ефикасно уколико се не користе научни методи и достигнућа природних, техничких и друштвених наука, која могу наћи своју примену у криминалистици. Висок степен организованости, међународне повезаности, степен друштвене опасности, као и тешкоће у сузбијању и обезбеђењу доказа код кривичних дела транснационалног организованог криминалитета, опредељује и потребу међународне сарадње, пре свега, путем Интерпола – Међународне организације криминалистичке полиције и Европола – Европске полицијске службе.

Примењивање нових метода и коришћење научних и техничких достигнућа подразумева већи ниво стручности кадрова, што опет захтева одговарајуће облике школовања, специјализације и стручног усавршавања и оспособљавања. Стога је потребно изучавати проблематику везану за људска права, слободе и полицијску етику, како у практичној примени не би дошло до њихове повреде, незаконитог и нехуманог понашања. Управо, због тога је и присутна извесна бојазан када се ради о регулисању и примени нових метода, мада се те методе примењују искључиво према лицима за која постоје основи сумње да врше кривична дела организованог криминалитета, а не према другим грађанима, тако да су те методе управо у функцији заштите људских права. Битно је да свака држава сагледа етиолошке и феноменолошке карактеристике организованог криминалитета на њеном подручју и да, користећи искуства других земаља и одређена акта међународне заједнице доносе одговарајуће прописе и изнађе најадекватније методе у сузбијању организованог криминалитета, а нарочито транснационалног организованог криминалитета, који представља значајну претњу националној и међународној безбедности. Радње и мере које се не могу применити у практичном раду на откривању и доказивању кривичних дела, немају криминалистички значај, без обзира којим актом биле предвиђене. Стога је битно да процесни или други закони и остали акти у својим нормама садрже такве радње и мере које, у склопу криминалистичких метода, могу допринети сузбијању свих врста

криминалитета, а посебно савремених облика организованог криминалитета. У том контексту мора се водити рачуна о тактици и техници предузимања појединих радњи и мера, оперативном и процесном значају добијених чињеница и специфичностима методике откривања, разјашњавања и доказивања посебно сваког кривичног дела. Закони не могу детаљисати нити прецизирати све могуће начине спровођења радњи и мера, тј. њихову тактику, технику и методiku, па је потребно предузети доношење одговарајућих подзаконских аката којима ће се, уз поштовање процесних и криминалистичких правила, предвидети начин поступања, стандардизовати и уједначити сам поступак практичне реализације појединих радњи и мера, односно конкретних криминалистичких метода.

4.2.1 Класичне методе сузбијања организованог криминала

- **Оперативне везе** - лица која поседују, прикупљају и преносе полицијским службеницима информације о криминалним активностима, а чији идентитет се чува у највећој тајности и представља службену тајну (Ђурђевић, Радовић, 2012).

То су особе која приликом информисања полиције поступају добровољно из различитих мотива. Због тежине откривања и доказивања тешких кривичних дела, где спадају и кривична дела организованог криминалитета, у великој мери се користе оперативне везе чиме се подиже ниво ефикасности превентивног (проактивног) и репресивног поступања, што се нарочито огледа у сузбијању организованог криминалитета. У криминалистичкој теорији и пракси постоји велики број подела оперативних веза зависно од критеријума, који могу бити: криминална историја, делатност, редовност, мотивација, квалитет информација и сл. Једна од значајнијих подела оперативних веза је према врсти људских извора информација.

- **Поступак регрутовања лица за сарадњу** - криминалистичка пракса пружа обиман материјал о начину регрутовања и поступку управљања са оперативним везама. Прво се проверава да ли је могуће прикупити релевантне информације на други начин без ангажовања информатора или сарадника. Тек када се утврди да се на други начин не могу прикупити потребне информације или би њихово прикупљање било значајно отежано, приступа се ангажовању постојећих

информатора или сарадника, односно врши се избор лица која то могу постати. Пре процедуре када се неко лице региструје као информатор или сарадник неопходно је да се утврди потреба за његовим ангажовањем, те да се изврши процена лица, његових субјективних и објективних могућности за сарадњу. Тек потом се формира предлог за његово ангажовање чиме се покреће поступак одобравања и регистравања информатора или сарадника (Маринковић, 2007).

Основни циљ ангажовања и коришћења информатора и сарадника да се оствари проактивни приступ борби против криминалитета чиме би полиција увек била испред криминалаца и тако успешно управљала безбедносном ситуацијом, што води смањењу криминалитета.

- **Управљање сарадничким односом** - руководилац информатора и сарадника, такође, не сме вршити принуду или уцену према оперативним везама, нити им сме давати обећања која не може испунити и којима крши закон. С обзиром на то да је сарадња између информатора/сарадника и полиције тајна, мора се посебно водити рачуна о безбедности тих лица. Оперативне везе се морају упознати са мерама за заштиту сопствене безбедности, са начином комуницирања са полицијом, поступањем у хитним ситуацијама, местима и начином састајања и др. За комуницирање са информаторима и сарадницима мора се унапред дефинисати и поштовати начин и време комуницирања и место састанка. Информатор и сарадник морају поступати на основу унапред задатих, прецизних и јасних смерница службеног лица. Они могу давати предлоге и сугестије, али ће службено лице бити оно које доноси одлуку о његовом поступању и даљем раду.

4.2.2 Посебне методе сузбијања организованог криминала

- **Инфилтрација у криминалну средину** - метода инфилтрације у криминалну средину примењује се код кривичних дела где се до потребних информација не може доћи или би то било знатно отежано применом других криминалистичких метода, а ту управо спадају и кривична дела организованог криминалитета (Делибашић, 2016).

Инфилтрацијом у криминалну средину могу се прикупити информације до којих се не би могло доћи на други начин. Овде се појављује непосредни руководилац који потврђује да се иза прикривеног иследника налази лице које је

под шифром, које је заиста и ангажовано у том случају. Но, преовлађује схватање да се судска одлука не може заснивати искључиво или у одлучујућој мери на исказу прикривеног иследника. Ипак, он је, пре свега, ангажован са циљем и намером да докаже извршење кривичних дела од стране организоване криминалне групе и не може се спорити његова пристрасност у том поступку. Прикривени иследник прикупља две врсте информација.

То су:

- 1) информације које саме по себи непосредно представљају доказ у кривичном поступку (исправе, фотографије, снимци, изводи, документација, предмети и слично) и
- 2) информације које не представљају доказ, али ако их прикривени иследник изнесе као сведок пред судом у кривичном поступку могу добити доказни значај (Шкулић, 2003).

- **Тајни надзор комуникација** - тајни надзор комуникација можемо навести као још једну посебну методу коју примењују органи безбедности у сузбијању организованог криминалитета. Наиме, савремени техничко-технолошки напредак допринео је многим добробитима за човечанство, које су праћене у виду развоја рачунарских и других телекомуникационих и информационих технологија у свим сферама друштвеног живота. Нове технологије су довеле до промене у савременим методама и техникама надзора, које данас имају велики значај за сузбијање организованог криминалитета. Тајни надзор комуникација има велики значај приликом оперативних обрада кривичних дела организованог криминалитета јер се на тај начин прикупља велики број оперативних и доказних информација које су од значаја за предузимање будућих оперативних тактичких и доказних мера и радњи. На тај начин се долази до значајних сазнања о потенцијалним извршиоцима кривичних дела, о међусобној повезаности лица у организованој криминалној групи, њиховом хијерархијском односу и улози коју имају у организованој криминалној групи.

4.2.3 Најзначајнији међународни акти у борби против организованог криминала

Како се велики број држава свакодневно суочава с проблемом организованог криминала и његовим последицама, тај проблем је препознат и на међународном нивоу од стране најрелевантнијих међународних организација и удружења. Тежња већине држава да се кроз квалитетну и свеобухватну међународну сарадњу стане на пут организованим криминалним групама је неоспорна. Конвенције донете од стране међународних организација прихваћене су од великог броја држава и говоре о заједничком сагледавању проблема и заједничкој тежњи да се стане на пут организованом криминалу. Неке од најзначајнијих су:

- Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала;
- Конвенције Уједињених нација о опојним дрогама;
- Јединствена Конвенција о опојним дрогама;
- Конвенција Уједињених нација о корупцији;
- Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима;
- Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма.

Од релевантнијих универзалних међународних прописа, који представљају правни извор међународне полицијске сарадње, можемо издвојити Конвенцију Уједињених нација о борби против транснационалног организованог криминала или Палермо конвенцију и Конвенцију Уједињених нација против незаконитог промета дрога и штетних супстанци.

Конвенција Уједињених нација о борби против транснационалног организованог криминала садржи многобројне одредбе које се односе на међународну полицијску сарадњу. Дакле, то су одредбе које регулишу права и обавезе држава потписница, у оној мери које дозвољава унутрашњи правни поредак држава, а које се конкретније односе на међународну сарадњу у циљу конфискације добити од криминала, имовине, опреме и других добити проистекле из извршених кривичних дела (чл. 12-14), затим, екстрадицију (чл. 16), узајамну правну помоћ (чл. 18), реализовање заједничких истрага (чл.19), пренос кривичног поступка (чл. 21),

имплементацију мера за унапређење сарадње са органима унутрашњих послова (чл. 26), реализовање сарадње органа унутрашњих послова (чл. 27) и прикупљање и размену информација о природи организованог криминалитета (чл. 28).

4.3 Последице организованог криминала на међународну безбедност

За разлику од ранијих облика организованог криминала када је примарни разлог бављења криминалом био новац, данас поред новца то је и моћ односно жеља за ванинституционалним, ванправним, ванетичким и другим утицајима на државу и политику. Та нова негативна енергија и опасности које са собом носе изазивају последице које више ниједна земља не може да толерише.

На спољно-политичком плану, организовани криминал може довести до дезинтеграције и онемогућавања или отежавања интеграције државе у одређене међународне институције и организације. Такође, увођење одређених облика санкција, интервенције међународне заједнице или великих сила индиректно може угрозити интегритет земље. На спољне-политичком пану може доћи до осуде међународне заједнице због тога што је влада неспособна да се супротстави организованом криминалу, не жели да то учини или га подржава (Мијалковић, 2015).

Основна сврха удруживања или учешћа појединаца у колективитетима организованог криминала јесте остварење огромних прихода. по зависности од кретања на илегалним тржиштима и по логици коју следе у намери да максимализују профит, колективитети организованог криминала подсећају на предузећа.

Алармантне размере наркоманије и његова злоупотреба, посебно међу млађим генерацијама, доводи до веома негативних трендова у развоју и одржавању потребне сигурности друштва. Тако да се међународним организованим криминалитетом у чијем су средишту производња, илегални промет и трговина разним врстама опојних дрога, вишеструко подтиче општа криза и узрокује дестабилизација развојних перспектива у појединим подручјима. Такав притисак је и одраз унутар хијерархијске структуре која је успостављена на територијалном принципу, које имају детаљно разрађена унутрашња правила понашања, са веома испољеном сигурносном компонентом и обученим и опремљеним снагама са најмодернијим наоружањем и осталим техничким средствима, са посредничким везама широм света.

Кроз сарадњу са политичким елитама, организовани криминал се утврђује и боље повезује са државним структурама, и на тај начин побољшава своје стратешке позиције за будућност, преузимајући контролу над појединим деловима државног апарата, пре свега над репресивним структурама, чиме утврђује пут свом трајном политичком и фактичком друштвеном утицају.

Као један од основних циљева организованог криминала јесте вршење утицаја на друштвене институције или преузимања политичке власти. Незаконит профит и политичка власт су, наравно, међусобно блиско повезани и могло би се рећи да све оне криминалне групе које теже да преузму контролу над дистрибуцијом политичке моћи у друштву истовремено траже поуздано средство за стицање профита. Очигледно је да, ако је држава криминализована, и криминална група која је контролише може више да профитира. Таква држава ће усвојити законе који фактички проширују могућност маневрисања организованог криминала и повећавају вредност криминалне групе која таквом државом доминира на глобалном криминалном тржишту, а све то доводи до драматичног повећања криминалног профита за групу (Фатић, 2005).

Сазнања о узроцима, експанзији, офанзивности, распрострањености, организованости, „ненасилним“ испољавањем и облицима насиља и застрашивања, коришћењу свих облика глобалних, економских и технолошких процеса, вредностима напада и вишедимензионалним штетним последицама транснационалног организованог криминала за највећи број држава савременог света указују на потребу да буде регистрован као најопаснија спољно-унутрашња неконвенционална претња националној безбедности држави.

Основна функција система националне безбедности државе састоји се у регистрању опасности по безбедност националних вредности и обезбеђивању њихове оптималне заштите. Сагласно оцени да транснационални организовани криминал представља најопаснија неконвенционална претња националним вредностима државе, то указује на потребу да систем националне безбедности има пресудну улогу у одређивању врсте корелације између националне безбедности и транснационалног организованог криминала.

Целокупно деловање криминалног колективитета представља вршење тешких кривичних дела ради стицања имовинске користи, којима узрокују огромну штету држави. Општепознато је да уколико постоји „државна противкриминална воља“, ниједна држава није толико неспособна да није у стању да изађе на крај са

организованим криминалом чији су носиоци ван система политичке власти. Искуства из противкриминалне праксе указују на то да је незамисливо дугорочно испољавање и замах организованих криминалних делатности на одређеном простору (у одређеној области друштвеног живота), уколико у њима не учествују службена лица одређене државе.

Независно од постојеће корелације између националне безбедности одређене државе и транснационално организованог криминала било би тенденциозно тврдити да је могуће његово потпуно искорењивање у кратком временском року. Међутим, основано је претпоставити да уколико систем националне безбедности нападнуте државе, у реалном временском року (нпр., неколико година) успе да идентификује и одстрани појединце и групе из својих редова повезаних са домаћим и транснационалним организованим криминалним колективитетима, били би створени услови да у наредном периоду оптимално успешно штити своје националне вредности од те опасности.

Закључак

Организовани криминал представља најопаснији вид угрожавања безбедности, који заједно са тероризмом и незаобилазном корупцијом, као сложенom појавом која је присутна у свим фазама развоја друштва, прети савременом свету. Организовани криминал онемогућава развој друштва, ствара неповерење грађана према власти и њеним органима, наноси финансијске штете, шкоди међународном угледу земље. Због тога се против организованог криминала мора борити свим средствима које држава и демократско друштво имају на располагању.

Активност криминалних група није везана за територију једне државе, већ најчешће не познаје границе између држава, па ни између континената, што их свакако чини још опаснијим. Неспорна је, борба већине држава да се кроз квалитетну међународну сарадњу стане на пут организованим криминалним групама.

Уколико се организовани криминалитет посматра као глобални проблем, онда га као такав треба и третирати, и у свакој држави понаособ стати на пут организованим криминалим групама, на тај начин што ће се створити такви правни системи који ће онемогућити њихово деловање, или ширење круга незаконитих делатности које организоване криминалне групе обављају, те би се на тај начин у великој мери утицало на смањење стопе организованог криминалитета, како у свакој појединачној држави, тако и на глобалном нивоу. За праве и потпуне резултате потребно је наставити даљи рад на припреми закона, међународних уговора и других аката.

Литература

1. Абазовић, М. (2012). *Државна безбједност: Увод и темељни појмови, измијењено и допуњено издање*. Сарајево: Факултет за криминалистику, криминологију и сигурносне студије.
2. Бошковић, М. (2003). *Транснационални организовани криминалитет*, Београд: Полицијска академија.
3. Бошковић, М. (1996). *Криминалистичка методика 2*. Београд: Полицијска академија.
4. Бошковић, Г. (2005). *Прање новца*. Београд: БеоСинг.
5. Бошковић, Г. (2014). *Организовани криминал*, Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
6. Делибашић, В. (2016). *Прикривени иследник*, Београд: Журнал за криминалистику и право, број 1, Криминалистичко полицијска академија.
7. Ејдус, Ф. (2012). *Међународна безбедност: теорије, сектори и нивои*. Београд: Службени гласник.
8. Ђурђевић, З, Радовић, Н. (2012). *Криминалистичка оператива*. Београд: Криминалистичко- полицијска академија.
9. Игњатовић, Ђ., Шкулић, М. (2012). *Организовани криминалитет*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
10. Игњатовић, Ђ. (2015). *Криминологија*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
11. Маринковић, Д. (2007). *Информатори као криминалистичко-тактички институт*. Београд: Безбедност, број 3, МУП.

12. Матијашевић, Ј., Игњатијевић, С. (2010). *Компјутерски криминалитет у правној теорији, појам, карактеристике, последице*, INFOTEN-JAHORINA, Вол. 9, Ref. E-VI-8.
13. Мијалковић, С. (2015). *Национална безбедност*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Пекограф.
14. Мијалковић, С., Бајагић, М. (2012). *Организовани криминал и тероризам*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
15. Никач, Ж. (2015). *Међународна полицијска сарадња*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
16. Петровић, С., (2000). *Компјутерски криминал*. Београд: Министарство унутрашњих послова Републике Србије.
17. Смајић, М.(2014). *Транснационални организовани криминал као сигурносна претња у савременим условима*, Криминалистичке теме, Сарајево: Часопис за криминалистику, криминологију и сигурносне студије, годиште XIV, број 3-4.
18. Стајић, Љ. (2015). *Основи система безбедности – са основама истраживања безбедносних појава*. Нови Сад: Правни факултет у Новом Саду.
19. Теофиловић, Н., Јелачић, М. (2006). *Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупције и прања новца*. Београд: Полицијска академија.
20. Фатић, А. (2005). *Основни аспекти борбе против организованог криминала на Балкану*. Београд: Међународни проблеми, Институт за међународну политику и привреду.
21. Фатић, А, Бановић, Б. (2011). *Друштвени аспекти организованог криминала*. Београд: Институт за међународну политику и привреду.
22. Шкулић, М. (2003). *Организовани криминалитет-појам и кривичнопроцесни аспекти*. Београд: Досије.

23. Закон о потврђивању конвенције о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима, *Сл.лист СРЈ- Међународни уговори*, бр.10/2001.
24. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, *Сл. гласник РС*, бр. 42/2002.
25. Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, број 55/2014.